

ČO JE ZMYSLOM NÁŠHO ŽIVOTA?

V posledných rokoch čoraz viac vzrastá u nás záujem o etické problémy. Nastoluje a rieši ich sám život, osvetľuje teória. Tento záujem je pochopiteľný a prirodzený, prýšti zo samého vývoja našej spoločnosti a v nasledujúcich rokoch sa nesporne zvýši ešte viac.

Ak v prvých rokoch našej revolúcie boli v popredí iné problémy, spočívajúce najmä v riešení politických, ekonomických a ideologických triednych antagonizmov a z etického hľadiska zaujímal nás predovšetkým celkový morálny cieľ a zmysel socialistickej revolúcie, dnes sa situácia aj v tomto smere podstatne zmenila. Zaujímajú nás už nielen celkové a všeobecné predstavy o živote v socialistickej a komunistickej spoločnosti, nielen abstraktné etické normy a vedecké kategórie, ale veľmi konkrétne nás zaujíma, ako má vyzerat morálny profil ľudí tejto spoločnosti a najmä ako sa tvorí nová morálka vo svojej spoločenskej šírke a zložitosti: vcelku i v jednotlivostiach a detailoch.

Vo vnútornom vývoji našej spoločnosti sa už prekonali a v podstate zmizli triedne antagonizmy. Neprekonávali sa a nemizli ľahko — bez zápasu nielen politického, ale aj veľkého morálneho zápasu.

Postupne, ale neodvratne stierajú sa aj jestvujúce triedne rozdiely. Nie bez prekážok a protirečení, ani nie priamočiaro, ale zato s istotou vytvára a upevňuje sa to, čo priliehavo nazývame morálno-politickou jednotou ľudu. Mladá generácia našej spoločnosti už z vlastných skúseností nepozná triednu diferenciaciu v starom slova zmysle.

Za tejto situácie, ktorá sa podstatne líši od prvej etapy našej revolúcie, je záujem o etické problémy v teórii aj praxi prirodzený a nevyhnutný. Pedagogické vedy a vedy zaoberajúce sa vytváraním nových morálnych vzťahov a výchovou ľudí majú pred sebou neobyčajnú budúcnosť. Maximálny rozvoj výrobných síl, zabezpečujúci materiálno-technickú základňu komunizmu,

a všestranný rozvoj človeka, sú už a čím ďalej tým viac budú hlavným predmetom a zmyslom bádateľskej práce.

So záujmom preto sledujeme a prijímate každé nové vedecké, umelecké alebo vedecko-populárne dielo, ktoré prispieva k tejto problematike. Drobným a skromným príspevkom k nej je aj nevelká, ale užitočná a podnetná práca J. Kánskeho *Čo je zmyslom nášho života*.*

J. Kánský robí záslužnú prácu, keď sa u nás ako jeden z prvých mladých filozofických pracovníkov sústavne zaoberá marxistickou etikou. Nerobí to abstraktné a nudne, odtrhnuté od života, ale na dobrej teoretickej úrovni, podnetne a živo. Nekládol si zatiaľ vysoké ciele. Vychádzal dosiaľ prímerane zo svojich možností, zo záujmu a potrieb čitateľov, hoci jeho články, rozhlasové besedy, teoretické state a napokon aj táto recenzovaná brožúra dávajú tušiť, že sa autor pripravuje a zbiera sily na väčšiu vedeckú publikáciu. Za hlavnú úlohu svojej brožúry považuje „pomôcť aspoň čiastočne odstrániť úplný nedostatok pôvodnej literatúry v tejto oblasti“, priblížiť a pomôcť osvetliť čitateľom problémy, ktoré im prináša život.

Áký je obsah Kánskeho knižky? V krátkom úvode autor vychádza stručne zo spoločenských premien, ktoré sa uskutočnili v našej spoločnosti, a zo zmien, ktorými v posledných desaťročiach prešlo celé ľudstvo. Snaží sa ukázať, ako tieto zmeny „spôsobili, že sa dnes azda každý človek viac než kedykoľvek predtým zamýšľa nad otázkami zmyslu ľudského života a šťastia“.

V 5 ďalších kapitolkách usiluje sa dať stručnú odpoveď na otázky: Prečo sa pýtame na zmysel svojho života? Je správne hovoriť o zmysle života? Ako si volíme svoju životnú orientáciu? Ukazuje „súvislosť zmyslu života a šťastia“ a ich „dôsledky pre našu životnú prax“. Forma

* Jiří Kánský, *Čo je zmyslom nášho života*, Osveta, Bratislava 1961, strán 93.

živých otázok a odpovedí robí prácu zaujímavou i podnetnou, núti čitateľa rozmyšľať spolu s autorom.

Kánskeho práca (aj iné jeho články) sú v našej literatúre zaujímavé aj tým, že sa autor usiluje vedeckým spôsobom osvetliť samu kategóriu ľudského „šťastia“. To samo osebe je v našej domácej marxistickej literatúre určité novum. Predtým sa tomuto pojmu ako vedeckej kategórii venovalo nielen málo pozornosti, ale už pri jeho vyslovení akosi mimovoľne vznikali zaužívané asociácie, spájajúce ho čisto s náhodnosťou — podobnou tej aká vzniká v lotérii. Nie zriedkavé boli aj mechanicko-materialistické a dogmatické názory, ktoré kategóriu ľudského šťastia odsúvali len do sféry idealistickej filozofie a etiky. J. Kánský prekonáva tieto názory, snaží sa zaoberať ľudským šťastím vážne a vedecky. Správne pritom vychádza zo základnej marxistickej tézy, že hlavným činiteľom vo vývoji spoločnosti sú ľudové masy. Ani strojom ľudského šťastia nie je preto nijaká záhadná a nadprirodzená sila, ale *uvedomelá* činnosť ľudí, jednotlivcov, kolektívu, nás...

Sám síce považujem Kánskeho definíciu „šťastia“ (str. 51) a jeho protikladu „nešťastia“ (str. 53) za neúplnú a problematickú (akože je problematická každá definícia najmä v takej oblasti, ako sú morálne vzťahy); avšak v takejto vedecko-populárnej publikácii podobná definícia ani nie je nutná; vhodnejší (so zreteľom na čitateľa) je skôr výstižný *opis* podstaty tejto kategórie, no ani tak nemožno Kánskému uprieť, že sa touto otázkou — u nás vari prvý — seriózne zaoberá.

K jednotlivostiam publikácie možno mať ešte celý rad výhrad: Nie je napr. celkom jasné, čo má autor na mysli pri používaní

pojmov „pravdivé šťastie“, „pravdivý zmysel života“ a pod. Z textu sa zdá, že sa tu nevhodne zamieňajú určité spoločenské a psychologické kategórie za gnozeologické. Považujem to za nepresné a nesprávne. Dôkladnejšie by sa žiadalo osvetliť a rozviesť, čo autor rozumie pojmom „byťstné sily človeka“, ktorý často používa a na ktorom vo svojej teórii mnohé veci zakladá.

Druhá časť knižky je vôbec viac špekulatívna ako prvá. Najpresvedčivejší a silný je autor tam, kde sa drží života, skúseností vlastných, alebo sprostredkovaných a teoreticky ich osvetľuje; slabší je tam, kde začína abstraktná teória, ktorá prestatá miestami do špekulácie, hoci sa v nej píše hoci aj o komunizme. Na šťastie niet takých miest veľa. V prvej polovici práce vôbec nie sú, v druhej sú ojedinelé. Okrem toho uznávam, že v tejto oblasti treba rozpracovať *práve* teóriu. Ťažkosti vyplývajú z toho, že práve to je neprepracovaná oblasť, takže niekde Kánský musí začínať takmer z ničoho.

Kánskeho práca — opakujeme záverom — hoci v tejto podobe rozsahom nevelká — je užitočná aj podnetná. Zaoberá sa otázkami, ktoré sa dotýkajú každého človeka a mnohých ľudí našej spoločnosti tieto problémy aj naozaj zaujímajú. Autor pozná a ovláda potrebnú odbornú literatúru nielen marxistickú, ale aj idealistickú. Dobré a pre čitateľa názorne používa príklady a citáty zo známych umeleckých diel svetovej literatúry. Brožúra je napísaná pútavo a splňa nároky, ktoré sa kladú na dobrú vedecko-populárnu literatúru a osvetovú prácu z oblasti marxistickej etiky a komunistickej výchovy.

Ján Uher